

ACADEMIA DE ȘTIINȚE A REPUBLICII MOLDOVA  
INSTITUTUL DE FILOSOFIE, SOCIOLOGIE ȘI DREPT

Cu titlu de manuscris

CZU 316.334

**BLAJCO Vladimir**

**TINERETUL MOLDOVEI: PARTICULARITĂȚILE  
SOCIALIZĂRII ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ**

Specialitatea: 22.00.04 –

Structura socială, instituții și procese sociale

Autoreferatul

tezei de doctor habilitat în sociologie

Chișinău – 2004

Teza a fost realizată în secția de sociologie a Institutului de Filosofie, Sociologie și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

Consultant științific – **Timuș Andrei**,  
membru-corespondent al  
AȘM, doctor habilitat în  
economie, profesor universitar

Referenți oficiali:

**Țurcanu Nicolae** – doctor habilitat în filosofie, profesor

**Malcoci Ludmila** – doctor habilitat în sociologie, conferențiar

**Căldare Dumitru** – doctor habilitat în filosofie, conferențiar

Sușinerea va avea loc la \_\_\_\_\_ a. 2004, ora \_\_\_\_\_, în cadrul  
ședinței **Consiliului științific specializat (DH 09.93.43) pe lângă Institutul de  
Filosofie, Sociologie și Drept al Academiei de Științe a Moldovei**

Adresa: **or. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare, 1, etaj 5, sala 506**

Teza de doctorat poate fi examinată în Biblioteca Științifică Centrală a  
Academiei de Științe a Moldovei

Autoreferatul a fost expediat \_\_\_\_\_ 2004

Secretarul științific al Consiliului științific specializat,

doctor în sociologie \_\_\_\_\_ Valeriu Mândru

## CARACTERISTICA GENERALĂ A LUCRĂRII

**Actualitatea temei investigației:** Tineretul este *prezentul viu* și temelia pe care se construiește viitorul țării. El, fiind o parte social-demografică specială și mai dinamică a societății, joacă un rol important în progresul social, datorită faptului că dispune de un nivel de studii mai înalt, însușește noi tehnologii, valorifică și creează un nou experiment social. Cu timpul, tocmai această grupă de vârstă va ocupa puncte-cheie în economie, politică, în domeniile economic, social și spiritual. De aceea, cât va fi de efectiv și rezultativ procesul de socializare a tineretului depinde prezentul și viitorul progres al societății în ansamblu.

Socializarea tineretului este un proces unic și continuu, care are drept scop atât preluarea de către tineri a experienței generațiilor precedente, cât și renovarea calitativă a ei, transmițând-o ulterior generațiilor viitoare. Prin socializare se subînțelege procesul de însușire și de reproducere activă de către persoană a experienței sociale, a sistemului de raporturi și relații în propria sa experiență. În urma socializării omul capătă trăsături de caracter, convingeri și orientări valorice, necesare activității vitale normale în societate, într-un cuvânt, socializarea este un proces multilateral de valorificare de către om a experienței vieții sociale și relațiilor sociale.

Criza generală, care a cuprins întreaga societate, a influențat substanțial asupra condițiilor și mecanismelor de socializare a tineretului. În urma schimbării bazelor economice a orânduirii de stat, se reformează paradigmele relațiilor sociale. Lipsa în Moldova a punctelor de orientare politică clare a progresului social a predeterminat instabilitatea socială și incertitudinea în dezvoltarea multor sfere ale vieții. Ca rezultat, trăim într-o societate cu mari reforme sociale, care nu au fost duse la un bun sfârșit – o societate de tranziție, care deocamdată nu are stabilite scopuri bine definite și căi de dezvoltare social-economică. Tocmai în această perioadă de dezvoltare socială sunt necesare investigații întemeiate din

punct de vedere științific, date sociale veridice despre rezultatele reformelor, eficiența politicii în ansamblu.

De aceea studierea procesului de socializare a tineretului este o investigație științifică bilaterală. În primul rând, aceasta permite să ne facem o imagine mai completă a întregului tablou actual al dezvoltării generației în creștere, în toată diversitatea activității ei atât în manifestările pozitive cât și în cele negative ale modului său de viață. În al doilea rând, studiind orientările valorice și scopul vieții tineretului, avem posibilitatea să prevedem mersul lor, direcțiile progresului social pe viitor și să determinăm programele strategice și politice ale dezvoltării sociale.

Acest fapt a determinat, în mare măsură, actualitatea, scopurile, sarcinile și noutatea investigațiilor.

**Problema investigațiilor** – contradicțiile dintre cerințele social-economice ale progresului țării, în general, dezvoltarea multilaterală a omului, în particular, pe de o parte, și condițiile de realizare a lor, de socializare a generației în *mediul social* dezintegrat și de criză, pe de altă parte.

**Obiectul investigației** – tinerii, conform Legii despre tineret, sunt indivizii în vârstă de la 16 până la 30 de ani, ocupați, în diverse activități în sfera socială și economică și care locuiesc atât în mediul urban, cât și în cel rural.

**Subiectul investigației** – varietatea formelor și tipurilor de activitate socială și orientările valorice ale generației, care constituie baza de menținere a procesului de socializare, precum și studierea activității instituțiilor sociale în sistemul relațiilor sociale, care contribuie la o socializare eficientă, la constituirea tineretului ca subiect activ al mediului social.

**Gradul de investigație a temei.** Socializarea reprezintă în sine un complex dinamic și complicat de influență obiectiv-situativă cultural-educațională a societății asupra omului în interacțiune cu procesele de autoidentificare și autoperfecționare a individului. De aici rezultă, că filozofii, sociologii, politologii, juriștii, psihologii, studiind modul de viață al oamenilor în ansamblu sau unele probleme ce țin de dezvoltarea sferelor sociale a gradului de utilizare a forței de

muncă, de creștere a criminalității etc., într-o măsură mai mare sau mai mică, se refereau și la problemele privind socializarea persoanei. Un aport deosebit în acest sens l-au adus clasicii sociologiei, cum ar fi O. Kant, K. Marx, P. Sorokin, H. Spencer, G. Tarde, E. Durkheim, M. Beber, Gh. Simmeli, F. Tönnies și alții.

Activizarea mișcării tineretului în a.a. 60–70 ai secolului trecut în țările Europei Occidentale și Americii de Nord a trezit un interes deosebit față de perceperea teoretică a problemelor legate de tineret. În acei ani au început să se ocupe intens de studierea modului de viață al tinerei generații S. Ikonikov, I. Can, M. Tima, V. Șuvkin, V. Lisovski, iar în anii 90 – G. Andreeva, A., Iu. Vișnevski, V. Șanko, T. Kunatevici, A. Kovaliova, B. Ruknin, V. Lukov, V. Radionov, A. Kozlov, V. Ciapurov, N. Blinov, V. Iadov (Uniunea Sovietică), E. Mitev (Bulgaria), V. Friedrich, C. Stharke (Germania), V. Adamschi, B. Golembovski (Polonia), O. B. Bădină, F. Maler (România), F. Harvat (Cehoslovacia) și alții.

În știința sociologică din Moldova problemele socializării tineretului au fost reflectate în diferite studii ale modului de viață al tineretului, cum ar fi gradul de utilizare a forței de muncă a populației, dezvoltarea sferelor culturii, protecției sociale a familiei, valorilor oamenilor etc. În opinia noastră, cel mai mare interes l-au prezentat lucrările lui A. Timuș, S. Dmitrenco, T. Dania, L. Malcoci, V. Mândru, G. Călcâi, O. Garbuz și alții (vezi lista literaturii).

În Moldova nu există lucrări teoretice speciale, dedicate problemelor privind socializarea tineretului.

**Scopul investigației** determinarea structurii și caracteristicile de bază ale socializării tineretului în societatea aflată în tranziție, precum și studierea diverselor tipuri de activitate socială a instituțiilor și persoanelor care devin factori importanți de sporire a eficacității acestui proces.

**Scopurile investigației** – constă în studierea mecanismelor noi și condițiilor de socializare a generației care dau naștere la societatea de tranziție în Moldova; determinarea caracteristicilor și particularităților comportamentului social al tineretului, activității lui în diverse sfere sociale, eficacității în procesul de

socializare a generației; studierea structurii procesului de socializare în condițiile actuale, dezvoltarea particularităților și contradicțiilor proceselor, cum ar fi “formarea”, instruirea în actualele și în alte forme de mediu social; examinarea rolului instituțiilor sociale din societatea, aflată în tranziție, privind socializarea tineretului și realizarea politicii statale în acest domeniu, prezentarea recomandărilor și propunerilor argumentate științific în vederea ameliorării acestui proces.

**Baza teoretică** a investigațiilor a constituit-o lucrările științifice ale clasicilor filozofiei, sociologiei și psihologiei: O. Comte, A. Kettle, K. Marx, P. Sorokin, E. Durkheim, M. Veber, E. Erikson, Z. Freud și alte investigații ale savanților străini din timpurile noastre, precum și experiența valoroasă a savanților moldoveni în domeniul studierii problemelor social-economice de dezvoltare a țării, socializării tineretului, modului lui de viață în condițiile de reformă etc.

**Noutatea investigațiilor.** Pe baza investigațiilor sociologice concrete pe o perioadă îndelungată de timp, pentru prima dată a fost efectuată o analiză sistemică a formării modului de viață al tineretului din Moldova, a fost determinat rolul lui în procesul de socializare.

În prezenta lucrare pentru prima dată s-a efectuat analiza comparativă complexă a condițiilor de formare a persoanei, formele ei de activitate socială în perioada de până la reformă și în cea a trecerii societății la relațiile de piață.

În baza datelor științifice noi și ale investigațiilor noastre se concretizează structura procesului de socializare, se face o analiză a acestuia, se relevă interacțiunea elementelor lui și raportul acestora cu alte categorii ale sociologiei.

Utilizând investigațiile sociologice privind problemele tineretului din țările Europei de Est și sondajele autorului efectuate în Moldova, specificăm caracteristicile noii generații ”tineretul în societatea în curs de transformare”, determinăm orientările lui valorice, criteriile sociale și morale ale modului său de viață, facem analiza comparativă a socializării lui cu alte țări din regiune.

Datele privind stratificarea socială în societatea moldovenească sunt noi. A fost elaborată tipologia stratului contemporan “tineretul”, bazată pe investigațiile empirice ale autorului.

**Valoarea științifico-practică** a lucrării constă în faptul, că rezultatele științifice obținute pentru prima dată în Moldova reprezintă un tablou evolutiv integrat al socializării generației. **În plan teoretic** în lucrare se expune un material analitic comparativ vast referitor la problemele ce țin de socializarea persoanei, raportul categoriilor sociologice ale acestui proces; s-a expus interconexiunea dintre structura persoanei și condițiile formării ei, comportamentul său și legăturile reciproce în cadrul paradigmei “om–societate”; s-a expus o nouă argumentare a noțiunilor de categorii “segmentul socializării”, “sfera social-culturală”; s-au determinat particularitățile interacțiunii politiciii tineretului și autodezvoltării persoanei, ca factori ai socializării efective într-o societate cu relații de piață și cu un nou mod de viață.

Materialele investigațiilor pot fi utilizate la predarea cursului “Sociologia tineretului” și pot fi luate drept bază pentru viitoarele elaborări științifice referitor la problemele tineretului.

**În plan practic** rezultatele obținute pot fi utilizate la întocmirea recomandățiilor pentru organele legislative din republică la elaborarea programelor, proiectelor de legi, realizarea politiciii privind tineretul din republică, la determinarea tendințelor și pronosticurilor întru perfecționarea ei.

**Aprobarea rezultatelor investigațiilor.** Tezele principale și rezultatele disertației au fost expuse în 36 lucrări editate (vezi Anexa 7.2.), inclusiv trei monografii: “Cum vom fi mâine”, (Chișinău, 1980), “Aspectele morale de formare a poziției active de viață a tinerilor muncitori” (Chișinău, 1988), alc. L. Grisanov “Tineretul Moldovei: particularitățile socializării în societatea contemporană” (Chișinău, 2002).

Majoritatea tezelor au fost aprobate la conferințele republicane și internaționale de la Leningrad (1988), Ekaterinburg (1991), Nijnii Novgorod

(1995, 1997, 1999), Kaluga (2000), Chișinău (1995, 1996, 1998, 2002) etc., cu publicarea lor și a referatelor.

Rezultatele investigațiilor au fost utilizate la predarea cursurilor “Sociologie” la Universitatea “Ion Creangă”, Chișinău, la Institutul de științe umanitare și economice, Moscova, la Universitatea pedagogică “C.E. Țiolkovski”, Kaluga ș. a.

**Structura și volumul lucrării:** Disertația se constituie din Introducere, patru compartimente, Încheiere, Note și Bibliografie.

Lucrarea conține 13 tabele. Conținutul de bază este expus în 215 pagini.

#### Conținutul de bază al lucrării

În **Introducere** se expune motivația actualității temei, se abordează problema, se determină obiectul, scopurile și sarcinile investigațiilor, se analizează gradul de cercetare a temei, se demonstrează noutatea, importanța teoretică și practică a lucrării.

În compartimentul 1 “**Bazele teoretice și metodologice ale investigației procesului de socializare a tineretului în societatea de tranziție**” se menționează particularitățile procesului de socializare a tineretului în societatea aflată în tranziție, se determină volumul și conținutul categoriilor de bază ale investigației, se relevă metodică și tehnologia de formare a bazei empirice a lucrării științifice privind tema dată.

1.1. “**Abordările metodologiei contemporane pentru determinarea volumului și conținutului principalelor categorii ale investigațiilor**”. În disertație pe primul loc se situează noțiunile “socializarea”, “instruirea”, “formarea și dezvoltarea persoanei”. În primul paragraf se expune pe scurt apariția și formarea acestor noțiuni, se arată interacțiunea lor în structura procesului de socializare.

Incontestabil că gânditorii din trecut au avut dreptate când afirmau că progresul în totalitatea sa este determinat, în mare măsură, de conținutul și caracterul activității sociale a oamenilor: nivelul lor de cultură, studii, de pregătire



profesională, gradul de conștientizare a sarcinilor ce stau în fața lor, convingerea fermă în valoarea lor practică, de creația lor tehnică și științifică, adică de factorul uman. Specificul acestui factor constă în faptul că el se realizează prin crearea activă și creativă a noilor forme de viață, prin determinarea scopurilor și sarcinilor, care nu sunt oferite ca rețete gata, dar este rezultatul activității instructive și practice a oamenilor. Fiecare nouă generație își “crează” istoria sa. Realizarea ei concretă se efectuează în practică prin raportul relațiilor dintre persoană și societate, în care persoana valorifică experiența din trecut și participă la “crearea” noilor relații reciproce.

Mulți savanți nu fac o delimitare între noțiunile “socializarea persoanei”, “formarea persoanei” și “instruirea persoanei”, considerându-le sinonime, care reflectă un proces unic de intrare a persoanei în mediul social; “familiarizarea ei cu sistemul de relații sociale” etc.

**Instruirea** este procesul de formare sistematică a persoanei în conformitate cu actualele modele din societate. Spre deosebire de socializare, instruirea este considerată ca un proces strict organizat și bine definit. Deși A.G. Harcev consideră că instruirea este “interacțiunea subiectului (adică omul cu calitățile, aptitudinile și posibilitățile sale) cu circumstanțele în care se desfășoară viața sa, studiile, serviciul și, corespunzător, cu experiența care se acumulează în această perioadă, cu eforturile sociale bine definite, pe care societatea, familia, școala, alte verigi ale procesului de instruire le depun pentru a dezvolta la persoană calitățile de care aceasta are nevoie” (A.G. Harcev, 1990). După cum vedem, socializarea, de fapt, se identifică cu instruirea.

Formarea, ca o noțiune mai largă, presupune influența multilaterală asupra persoanei, atât a relațiilor sociale directe, cât și a celor secundare în general, realizate, în primul rând, prin intermediul grupelor sociale (colective, mase). Iată de ce ea se aplică nu numai față de persoană, ci și față de masele largi. Acest proces este oarecum mai ideologizat și presupune nu numai pregătirea tinerei generații pentru participarea ei la viața socială, dar și schimbarea orientărilor

valorice conform cerințelor sistemului politico-statal dominant. Într-o asemenea interpretare categoria “formarea persoanei” se deosebește de cea a socializării ei: a) relațiile reciproce mai intense dintre “persoană și societate”; b) încărcătura ideologică mai mare a procesului; c) lipsa scopurilor personale bine determinate și a rezultatelor procesului;

Generalizând cele expuse mai sus, putem face anumite concluzii:

a) procesele “instruirea” și “educația” sunt elementele de bază în socializarea persoanei, deoarece contribuie la o însușire mai rapidă a rolurilor sociale, scurtează în timp etapele autoinstruirii persoanei, indică calea intrării ei în mediul social, ca subiect activ;

b) “adaptarea”, “formarea” persoanei sunt, în opinia noastră, etapele sau laturile procesului unic de socializare și reflectă sau caracteristicile sale temporare, sau nivelul calității, sau proporțiile de desfășurare;

c) examinând socializarea ca pe un proces funcțional, ca pe o activitate multilaterală de însușire de către om a experienței vieții sociale, a procedeelelor și metodelor de autodezvoltare a lui, putem afirma că această activitate poate fi dirijată, reglată și perfecționată.

În § 2 **“Particularitățile procesului de socializare a societății moldovenești în perioada de tranziție”** se menționează cei mai importanți factori ai societății contemporane, care influențează asupra procesului de socializare. Printre aceștia pot fi nominalizați, în primul rând, condițiile de criză în care se desfășoară acest proces, stratificarea societății și formarea în ea a noilor categorii sociale, a noilor orientări valorice ale tineretului etc. În acest paragraf s-a determinat, pe baza investigațiilor empirice, tipologia noului strat – “tineretul” din Moldova.

Relațiile reciproce dintre persoană și societate în procesul socializării, după cum am menționat mai sus, capătă o intensitate și o importanță deosebită în condițiile schimbărilor sociale. Fără a ne referi la “subtilitățile” argumentărilor trebuie să recunoaștem: în țară au fost schimbate în totalitate bazele orânduirii statului, reformele sociale schimbă modul tradițional de viață al oamenilor.

Evenimentele se desfășoară în societatea aflată în tranziție, unde criza sistemului a cuprins toate domeniile de activitate vitală a omului.

În sfera economică reorganizarea întreprinderilor industriale s-a efectuat fără a se ține cont de specificul național, de relațiile economice reciproce, stabilite deja de poziția geografică a țării etc. În urma “activității reformatoare” din ultimii zece ani potențialul economic al țării (produsul intern brut – PIB) pe cap de locuitor s-a redus de 10 ori. Hiperinflația veniturilor populației a atins cea mai înaltă cotă, împingând la sărăcie peste  $\frac{3}{4}$  din populația țării.

În sfera socială (în interpretare sociologică) a avut loc dezintegrarea vertiginoasă a grupurilor sociale și instituțiilor; pierderea identificării persoanei cu structurile anterioare, a valorilor, normelor, polarizarea rapidă și bruscă a societății, stratificarea populației. Mediul spiritual, moral și cultural s-a dezintegrat, cultura și realizările ei nu mai sunt solicitate, fapt care a condus la degradarea moralei sociale și a principiilor morale. Acestea sunt noile condiții de socializare a generației.

Obiectul nostru de studiu este persoana (și tineretul ca generație) în procesul de socializare. Însă în condițiile societății în tranziție este complicat să ne determinăm asupra noțiunii de “tineret”. Studiind problemele tineretului anilor '80-'90, noi, ca și mulți alții, porneam de la doi factori fundamentali, care determinau întregul mod de viață – vârsta și sfera utilizării forței de muncă, pentru că alte criterii au fost considerabil standardizate.

În prezent tineretul este dezintegrat și stratificat în așa fel, încât studierea acestui strat poate fi construită doar la nivel teoretic-general (spre exemplu, conform tipului de soluționare a problemei) sau pe baza studierii activității subiective, a activității anumitor straturi, a specificului relațiilor de grup. Tocmai asemenea abordări se elaborează de cercetători, determinându-se noțiunea de tineret prin: – limita de vârstă și particularitățile social-psihologice; – specificul statutului social, rolul, comportamentul socio-cultural; – procesul de socializare ca unitate a adaptării sociologice a tineretului și individualizării lui. Cea mai reușită

definiție a tineretului aparține savanților A. I. Kovaliov și V.A. Lukov “Tineretul este un grup social, constituit din oameni care valorifică și însușesc subiectivismul social, adică legați obiectiv între ei, la o anumită etapă a vieții lor de trecere de la calitatea priorității obiective de a fi obiectul socializării la calitatea priorității de a fi subiectul activității sociale, cu statutul social de tineret și fiind, conform autoidentificării, tineri, precum și complexe normativ-valorice și informațional-orientative, răspândite în acest grup social și care exprimă și reflectă lumea lor concretă și simbolică” (A.I. Kovaliov, V.A. Lukov, 2000). O asemenea abordare a problemei ne dă posibilitate să analizăm tineretul o dată cu particularitățile lui obiective, și subiective, ca un tot întreg, în raport cu celelalte grupuri social-demografice.

Și totuși cum apare azi tineretul “în ochii săi proprii”, conform autodeterminării? Pentru a avea un răspuns la această întrebare am efectuat o investigație sociologică-pilot. O sută de experți (absolvenți ai școlilor, studenți, colaboratori ai firmelor și întreprinderilor) au completat ancheta interviului-standard, în care se aborda problema privind relațiile dintre generații. Iată care au fost rezultatele sondajului.

La întrebarea: “La care vârstă atribuiți generația voastră?” (Generația mea se constituie din oamenii în vârstă) s-au conturat două tendințe. În primul rând, tineretul studios, care încă nu s-a confruntat îndeaproape cu problemele vieții, îi consideră ca persoane de aceeași vârstă pe oamenii cu o diferență de vârstă de până la șase ani. De cele mai multe ori aceștia sunt colegi, prieteni, oameni apropiați cu care contactează. În al doilea rând, colaboratorii firmelor și întreprinderilor (de la 20–22 ani) includ în generația lor oamenii mai în vârstă cu șapte–zece ani și mai mult, adică pe cei cu care contactează și lucrează, scopurile și aspirațiile lor coincid.

Diferențele între generații s-au evidențiat și în ce privește atitudinea lor față de valorile vieții și idealuri. Spre exemplu, la întrebările despre diferențele dintre tânără generație și cea mai veche cele mai frecvente au fost următoarele

răspunsuri: Spre deosebire de societatea mai în vârstă generația noastră știe “cum să facă bani”; “cum să câștige bani chiar și pe căi nu prea cinstite”; “cât este de complicat să-ți aranjezi viața”. Spre deosebire de generațiile vechi, noi nu știm: “cum să ne realizăm capacitățile”; “ce măsuri să întreprindem în activitatea noastră”; “ne lipsește sentimentul dezvoltat al responsabilității”; “principiile morale în relațiile dintre noi”, “lipsa cunoștințelor, care se acumulează din experiența de viață” etc.

Ce concluzii putem face în baza acestor răspunsuri? În primul rând, actualmente, putem vorbi, cu o mare convenționalitate, după părerea noastră, despre unitatea noțiunii de “tineret” în sens sociologic.

Într-o societate aflată în criză este complicat și problematic să dai o definiție structurii statutului de tineret. În condițiile de constituire a noilor grupuri și categorii sociale criteriile anterioare “nu acționează”, mediul social este deocamdată amorf.

Reieșind din scopurile investigațiilor noastre, considerăm că drept bază de tipologie pot fi luați câțiva factori care au o influență importantă asupra procesului de socializare.

1. Vârsta. Condițiile de trai ale tineretului în societatea în tranziție creează diverse posibilități de formare a persoanei sociale care diferențiază esențial generațiile după vârstă. De menționat, că jurisprudența și statistica moldovenească nu conține criterii unice de diferențiere a generațiilor după vârstă. Analizând procesul de socializare, ajungem la concluzia, că perioadele de vârstă pot fi divizate în două intervale de timp de la 16 până la 23 de ani (timpul formării profesionale) și de la 24 până la 30 de ani (timpul formării active a statutului social al persoanei), fapt pe care îl reflectăm în tipologia noastră.

2. Studiile. Fiind o formă de autodeterminare profesională a persoanei în societatea aflată în tranziție, acestea au două tendințe: diminuarea nivelului general și al calității instruirii și creșterea importanței studiilor de prestigiu, după profesii,

nici pe departe nu sunt solicitate de societate (diplomați, economiști, juriști etc.). Astfel, studiile devin un factor puternic de diferențiere în mediul tinerilor.

Cu regret, în Moldova, numărul tinerilor cu un nivel scăzut de studii crește mult mai rapid decât numărul specialiștilor foarte bine instruiți, fapt care polarizează nespus grupurile de tineri, conform disponibilului și utilizării posibilităților vitale din start. Doar în a. 2002 peste 16 mii de tineri, care au absolvit 9 clase, au rămas în afara procesului de studii, iar jumătate din ei și fără un loc de muncă.

3. Sfera utilizării forței de muncă. Aici se formează latura economică și de imagine a socializării persoanei. Or, asta înseamnă că, majoritatea covârșitoare a specialiștilor preferă să lucreze în firme de prestigiu, și nu după specialitățile obținute în procesul studiilor. Factorul cel mai important este salariul, dar nu interesul față de profesie, atitudinea creativă față de lucru, perspectiva de a face carieră etc. Deseori profesiile de prestigiu sunt considerate nu ca un scop în sine, ci ca un mijloc de existență și de afirmare a propriei persoane.

4. Scopurile vieții și orientările valorice. Acest factor este legat, în mare măsură, de adaptare a tinerilor la noile condiții economice, cu nivelul de viață și faptul cum se simt ei în mediul social.

Bazându-ne pe faptele investigațiilor empirice, stabilim următoarele tipuri de grupuri în stratul “tineret”.

Așadar, tipul tradițional-paternal (“visătorii”). Aceștia sunt tinerii în vârstă de la 16 la 22 ani (în cea mai mare parte elevi), scopurile vieții și orientările valorice ale cărora țin de protecția socială și susținerea din partea statului. Paternalismul se manifestă în puterea statului, durata scurtă a crizei, speranța la o ameliorare rapidă a condițiilor de trai în țară, apariția în societate în viitorul apropiat a unei puternice politici sociale. Acest grup de tineri “trăiește cu valorile părinților”, este orientat spre scopuri sociale colective, dorește să aibă o familie sănătoasă, prieteni buni, un loc de muncă pe plac și stabil la o întreprindere sau la o

firmă mare și un anumit venit. Coeficientul de adaptare la condițiile de piață – 0,56.\*

Tipul din perioada de tranziție (cei care sunt “în căutare”). Aceștia sunt tineri cu un nivel mediu de studii profesionale, muncitori salariați sau persoane aflate în șomaj temporar, sunt angajați în special în sfera serviciilor.

Bizuindu-se pe valorile tradiționale (adesea pe familie), aceștia se pomenesc în situații stresante de disconfort social, din care cauză, de cele mai multe ori, își schimbă prioritățile, își sporesc orientările valorice în dependență de grupurile sociale de contact, activitate, studii etc. Prioritare pot deveni atât valorile de colectiv (lucrul la întreprindere, serviciul în armată și în structurile de piață), cât și cele individuale, concomitent. Principalul scop în viață este să supraviețuiești, să fii în rând cu ceilalți. Tocmai indivizii din această categorie completează rândurile celor marginalizați, care nu au trecut examenul în procesul socializării.

Coeficientul de adaptare la condițiile de piață – 0,45.

Tipul de pragmatici și egoiști (“realiștii”) îl constituie cei cu studii medii speciale și superioare. Tinerii de 22-30 ani, care au depășit deja “șocul realității vieții”, s-au dezamăgit în toate, nu au încredere nici în putere, nici în stat, își îndreaptă atenția doar asupra persoanei sale și trăiesc doar cu ziua de azi. La acest tip scad brusc cerințele față de autorealizare. În ierarhia valorilor persoanei predomină cele materiale, iar orientările spirituale și morale se situează pe ultimul loc. Un indice structural clar al valorilor le lipsește. În viața de zi cu zi se conduc de ceea ce este avantajos, “aici și cum”. De pe aceste poziții ei apreciază toate schimbările și reformele. Patria lor este acolo unde le este bine. Coeficientul de adaptare la condițiile de piață – 0,58.

Tipul social-individualist (“antreprenor prosper”). Este un grup nu prea mare de tineri (de la 25 la 30 de ani), care se adaptează rapid la noile condiții, sesizează cu ușurință reformele sociale, își structurează fără greutate scara personală de

---

\*Pentru determinarea coeficientului de adaptare la relațiile de piață s-a efectuat analiza interconexiunii factorilor nominalizați anterior, conform coeficientului de asociere (Q).

valori care să corespundă cerințelor timpului. În acest grup pot fi incluși antreprenorii, reprezentanții profesiilor prestigioase (lucrători bancari, avocați, manageri de firme etc.). Dintre valorile tradiționale, pentru ei sunt importante familia, prietenii, cariera. În rest – orientarea spre obținerea succesului personal, acumularea averii, atingerea statutului de om prosper (“băieți tari”). La acest tip de oameni gradul de orientare spre valorile sociale (colective), de asemenea este scăzut, ei nu manifestă mare interes față de politică și își construiesc deja noua viață între zidurile propriilor “palate” sau între pereții apartamentelor. Punctul de orientare și perspectivele vieții viitoare, de cele mai multe ori, sunt legate de plecarea din țară, deoarece instabilitatea economică și politică, lipsa protecției din partea statului, gradul ineficient de utilizare a forței de muncă profesionale sau a businessului nu le oferă siguranța zilei de mâine. Coeficientul de adaptare la condițiile de piață – 0,85. Tipologia tinerilor demonstrează nu numai lipsa de omogenitate a stratului, ci și varietatea condițiilor sociale, mediului de socializare. Astăzi este problematic să-ți imaginezi un sistem integru de socializare a tineretului, deoarece mediul social funcționează neuniform, “cu întreruperi”, cu îmbinarea ciudată a vechiului și noului, într-o realitate extrem de flexibilă și instabilă.

Ținând cont de acești factori, propunem să fie inclusă în structura procesului de socializare noțiunile de “segment de socializare” (SS) și „sfera social-culturală a socializării” (SSC).

Sfera social-culturală va fi determinată de cercul de relații active și pasive, spontane și permanente ale individului, care contribuie la socializarea lui. Spre deosebire de noțiunile “mediul social”, “mediul spiritual” etc., care reflectă anturajul omului, condițiile sociale, materiale și spirituale ale existenței lui, noțiunea de “sferă social-culturală” va reflecta, în primul rând, mecanismul cu ajutorul căruia are loc evidențierea, sistematizarea, reproducerea și dezvoltarea valorilor culturale care constituie nucleul persoanei; în al doilea rând, SSC va

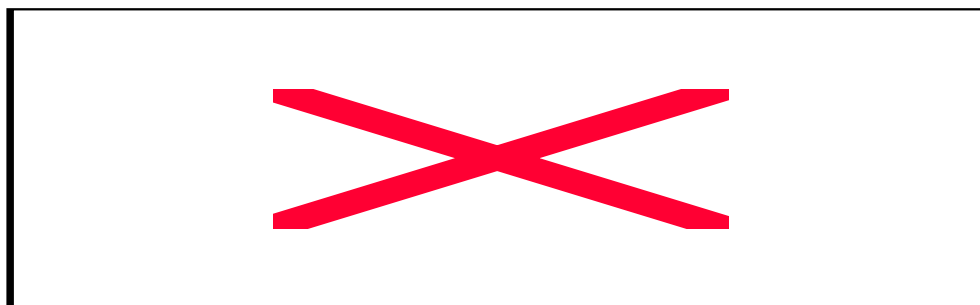


include întregul arsenal al diverselor tipuri de activitate, bazate pe necesități, scopuri, orientările valorice ale omului și, în al treilea rând, condițiile de realizare a acestei activități.

De asemenea, SSC va reflecta și nivelul de includere a individului în sociodinamica societății și gradul ei de influență asupra socializării lui. În cele mai multe cazuri acesta va fi nivelul relațiilor sociale ale stratului (sau grupurilor), pe de o parte, precum și condițiile de viață ale omului, care contribuie (sau nu contribuie) la utilizarea tuturor posibilităților de autoinstruire, pe de altă parte.

Considerăm că noțiunea “segmentul de socializare” trebuie să fie cea de a doua în structura socializării persoanei, ca importanță. În opinia noastră această categorie reflectă activitatea selectivă, activă și creatoare a persoanei pe baza activizării orientărilor valorice în perioada dată a ciclului de viață. Aici se ține cont în deosebi de spiritul activ interior al subiectului, realizat în tipuri concrete de activitate.

Raportul acestor categorii în structura socializării poate fi prezentate grafic astfel:



Des. 1

Des. 2

Des. 3

Prin noțiunea “segmentul socializării” vom înțelege: în primul rând, potențialul spiritual și moral al stratului (în special – tipurile subculturii tineretului); în al doilea rând, sfera de interacțiune a persoanei, grupurilor și instituțiilor sociale, nivelul lor de influență asupra tineretului.

În dependență de orientările sociale ale persoanei “segmentul socializării poate fi redat convențional “introvertit” (des.2), “extravertit” (des.1) sau “armonios-echilibrat” (des.3). Însă dacă ne-am limita doar la o simplă divizare, ar fi incorect, deoarece “segmentul socializării” depinde atât de activizarea valorilor individului la momentul dat, cât și de schimbările care au avut loc în sfera social-culturală. Și, dat fiind că acești factori niciodată nu sunt stabili, atunci și “segmentul socializării” permanent va avea un caracter schimbător atât în plan structural, cât și în plan de conținut.

Din punct de vedere subiectiv, actualmente fapt dominant în procesul socializării, orientările valorice, care s-au activizat, contribuie la “transformarea efectivă a realității” în “sfera de producție culturală” (Pier Burdé). Este vorba despre faptul că segmentul de socializare a tineretului are caracteristicile realității sociale construite deja. Toate procesele sunt legate de ciclurile de viață ale omului și se manifestă în activitatea și comportamentul lui, schimbarea de roluri și statut, formarea simbolurilor subculturii tinerei generații, exprimată prin simboluri specifice, artă, vestimentație, limbaj, proiecte și “tablouri ale vieții sociale” specifice.

### § 3. **Metodica și tehnologia de formare a bazei empirice de investigație.**

Baza empirică include în sine studierea, într-o perioadă mai îndelungată, a problemei privind tineretul în toată varietatea de manifestări a modului de viață al generației. Particularitățile de abordare metodologică au fost determinate de câțiva factori:

provizorii – în fiecare ciclu de viață vine o altă (diferită) generație;

sociali – schimbarea structurii mediului social, trecerea la o altă orânduire de stat, crearea condițiilor de socializare categoric noi;

geopolitici – un stat nou, noi concepții și conștientizarea autoidentificării generației.

Acestea și alte particularități de socializare a tineretului ne-au impus să ne decidem de metoda de abordare complexă din perioada sovietică (dar utilizată la primele etape) și să ne concentrăm atenția asupra sferelor concrete de influență a mediului social asupra persoanei. În primul rând, am divizat investigațiile pe perioade de timp: perioada sovietică (până la restructurare), perioada de până la demararea reformelor (1980–1995), perioada reformelor de piață (din 1995 până în prezent).

În conformitate cu cele menționate mai sus, inițial, investigațiile s-au efectuat în mod complex, în dependență de modul de viață al tineretului (elevi, muncitori, studenți), iar mai apoi după sfere mai concrete: economică, de familie și social-culturală, spirituală). Separat s-a efectuat sondajul sociologic privind problemele micului business. Fiecare investigație era precedată de sondaje de experți și sondaje-pilot, numărul respondenților, participanți la fiecare investigație, a constituit de la 600 până la 1200 persoane.

Este imposibil să se analizeze motivațiile, stimulentele, orientările valorice ale persoanei fără a studia psihologia ei. Sondajele de anchetă, cu regret, nu ne pune la dispoziție informația necesară completă. Din aceste considerente, am efectuat investigații prin metoda grupelor-focar la câteva întreprinderi din Chișinău cu diferite forme de proprietate (S.A. Stejaur, ÎM “Steaua”, SRL “Pallas”).

Pentru concretizarea și completarea sondajelor de anchetă am întreprins peste 200 interviuri standarde cu întrebări fără variante de răspuns. Aceste date au permis să se completeze și să se contureze tabloul social al generației (din punctul de vedere al persoanei însăși), adică să se determine și să se facă “autoportretul” stratului.

În societatea de tranziție se observă procesul de schimbare a priorităților și rolurilor în socializarea generației unor sau altor instituții și agenți ai societății. Actualmente, în Moldova, un loc deosebit în socializare îl ocupă mijloacele de informare în masă, idolii culturii de masă, asociații neformale, biserica etc. De aceea am efectuat content-analiza la trei ziare cu un tiraj mare- “Nezavisimaia Moldova” și “Chișinevschie novosti”, “Flux”, cu orientări ideologice diferite. De asemenea, am analizat grila teleprogramelor și a emisiunilor televizate cu tematica pentru tineret. Toate acestea ne-au permis să determinăm tendințele de influență informațională și rolul mass-media în socializarea generației, îndeosebi în formarea orientărilor valorice și scopurilor de viață ale generației.

În compartimentul II “Socializarea tineretului în sfera economică” au fost examinate problemele privind atitudinea generației față de muncă, dispoziția (starea) socială, ca factor de apreciere a reformelor, dezvoltarea sferei sociale în condițiile privatizării, crearea micului business, problemele vizavi de adaptarea economică a tineretului și formarea stratului de antreprenori etc.

Munca este una din principalele sfere de socializare a individului. Doar în muncă omul își dezvăluie potențialul, se perfecționează, caută și realizează multe din scopurile vieții sale. Munca este, de asemenea, și principala sursă a bogăției materiale și spirituale a societății, principalul criteriu al prestigiului social al omului, factorul important de stratificare a mediului social și autoidentificării persoanei. Baza acestor procese în actuala societate o constituie diferite forme de proprietate, condițiile divizării muncii și nivelul ei de remunerare, formele de încadrare în muncă a populației etc. Toate acestea influențează asupra modului de determinare a statutului social al persoanei. Se consideră că tineretul este partea cea mai mobilă a societății. Concomitent, el este grupul cu gradul de pregătire profesională cel mai redus și nu beneficiază de protecție socială. Acești doi factori determină, în mare măsură, atitudinea tinerilor față de muncă în societatea aflată în tranziție. Schimbările care au loc în societate, într-o mare măsură, evoluția orientărilor sociale ale tineretului în general. Astfel, spre exemplu, în sondajele sociologice efectuate în anii 80, tinerii menționau că scopul lor principal era să se înscrie la facultate (72,3%), să obțină o profesie interesantă (85,7%). Orientările tineretului anilor 90 au înclinat spre “bani și bunuri”. Analiza factologică a matricelor, relațiilor, obținute prin distribuirea profesiilor, conform gradului de atracție (prestigiului), a demonstrat că motivațiile de alegere a profesiei au fost particularitățile de statut, după care au urmat factorii ce determină posibilitățile de a obține venituri (de cele mai multe ori neprovenite din muncă). Mult mai frecvent erau solicitate profesiile de chelner, taximetrist, merceolog, instalator tehnic și nu cele de lăcătuș, reglor, constructor, care erau plătite mult mai bine. În același timp, o asemenea alegere demonstra “regresele” și progresele în domeniul economiei: tineretul reacționa intuitiv la nereușitele economiei neproductive în URSS. În orientările noii generații se contura spiritul de inițiativă (antreprenoriatul ca fenomen economic și social începe să se formeze în țările CSI în anii 90). În anul 2002, spre exemplu, numărul abiturienților care se înscriau la facultățile de marketing, economie, merceologie, comerț era de 3-4 ori mai mare decât cel de la facultățile prestigioase altădată cum ar fi jurnalism, filologie, istorie, matematică și fizică etc.

Schimbările produse în orientările valorice ale tineretului în sfera economică țineau, în primul rând, de aprecierea materială a activității de muncă și condițiile de satisfacție în urma acestei activități. Îndeosebi acest lucru s-a remarcat în ultimii ani, datorită crizei care se cam prelungește în Moldova (vezi tabela nr.1).

În Moldova numărul șomerilor în rândul tineretului a crescut de la 17% până la 25%, iar către a. 2003 până la 69% (în orașe), și 47% (în medie pe republică). În țară se remarcă o criză a statutului social al muncii, care se răsfrânge negativ asupra nivelului de trai al populației. Activitatea de muncă nu-i asigură tineretului

bunăstarea materială. Majoritatea covârșitoare a tinerilor este nevoită să-și înceapă activitatea cu o muncă puțin calificată, fără o protecție socială și garanții.

Tabela 1.

Cu care din opinii privind munca sunteți de acord? (N – 600).

	A n i i %		
	1990	1995	2002
Este bun acel loc de muncă unde poți aduce folos, unde se simte că au nevoie de tine	42,1	19,1	10,8
Nu trebuie să uiți de salariu, însă sensul de bază al muncii trebuie să fie utilitatea ei socială	23,2	11,5	5,6
Principalul este salariul, dar trebuie să te gândești și la sensul muncii	22,2	45,4	28,2
Este bună orice muncă, dacă-i bine plătită	10,8	23,5	55,4
Nu pot spune nimic despre muncă	1,7	0,5	0

§ 1. Dispoziția socială a tineretului ca factor de apreciere a reformelor și a schimbării formelor de proprietate în societate

Una din principalele sarcini care urmează a fi realizată în oricare țară, aflată în tranziție la economia de piață, este privatizarea, adică schimbarea formei de proprietate. Prima treaptă în realizarea acestui proces se presupunea a fi schimbarea economiei și politicii, moștenite de la URSS, mai apoi – redistribuirea proprietății, crearea mecanismului efectiv de gestionare, care ar regenera economia țării în ansamblu

Pentru a analiza mai profund aceste probleme, ne-am decis să efectuăm investigații după metoda grupelor-focar la întreprinderile privatizate cu diferite

forme de proprietate. Ne interesa nu legitățile statistice cantitative (doar acest proces mai continuă), ci conștientizarea de către oameni a acestor fenomene.

Evaluând validitatea rezultatelor grupelor-focar, ne dăm seama, că ele au menționat doar procesele care au loc în societate, tendințele comune și raportul procesului de privatizare și de dezvoltare a sferei sociale. Grupele-focar s-au desfășurat la întreprinderile: SA “Stejaur”, SRL “Pallas”, ÎM “Steaua”.

Din răspunsurile date, conform chestionarului-standard, obținute pe parcursul discuției urmează a fi evidențiate cele derivate după sens, în următoarea ordine:

“Scopul principal al privatizării nu constă doar în distribuirea proprietatea, dar și în relansarea procesului de producție, regenerarea lui. Privatizarea, însă, nu a atins acest scop. Astăzi noi mai alunecăm în jos, de la bine spre rău”.

În opinia participanților la grupurile-focar, nu atât privatizarea a cauzat pagube economiei, cât procesul de restructurare a întreprinderilor care a urmat după ea.

Instabilitatea economică, lipsa sentimentului de gospodar nu au contribuit nicidecum la schimbarea radicală a psihologiei lucrătorilor în atitudinea lor față de muncă. Desigur, astăzi oamenii lucrează mai intens, însă aceasta nu este o eficacitate conștientă, ci o presiune economică: fiecare se teme să nu fie disponibilizat.

**Dezvoltarea sferei sociale în condițiile privatizării.** Dacă afirmația lor, că politica este expresia centralizarea a economiei este adevărată, atunci pe atât de adevărată poate fi și interpretarea politicii sociale ca o centralizare specifică a tuturor tipurilor de politică, îndreptată spre gestionarea societății.

După cum au demonstrat investigațiile, în însăși sfera socială au loc asemenea schimbări cu care oamenii încă nu sunt pregătiți să se acomodeze. Iată evaluările participanților la grupurile- focar:

“Consider, că schimbările radicale în sfera socială sunt o crimă de stat. Ar fi fost mai bine, spre exemplu, dacă medicina oficială ar fi fost cu plată, dar nu cu dare de mită. Chiar și în acest domeniu infracțiunile sunt ridicate la rang de lege”.

Generalizând opiniile participanților la grupurile-focar, putem face unele concluzii: programele de privatizare în Republica Moldova nu au fost elaborate din punct de vedere strategic și s-au realizat în mare grabă. Nu fusese elaborată baza legislativă necesară. Și cu toate că primele etape (bonuri patrimoniale) s-au desfășurat relativ organizat, cetățenii nu au putut să beneficieze de aceste rezultate. Crearea fondurilor de investiții în baza bonurilor patrimoniale, separarea privatizării contra bonuri de cea contra bani și alte forme au fost considerate de către participanți ca fiind greșite.

Tineretul a rămas în afara procesului de distribuire a proprietății. El nu dispunea de la bun început de un anumit capital și condițiile dure ale concurenței de piață au influențat asupra orientărilor lor valorice în domeniul muncii. Și, după cum ne demonstrează investigațiile, tot mai multe categorii de tineri rămân decepționați de “avantajul” relațiilor de piață.

Noile forme de proprietate, practic, n-au schimbat orientările psihologice ale muncitorilor în atitudinea lor față de muncă. Munca a devenit mult mai încordată, mai intensivă, de un nivel profesional mai înalt, însă motivațiile activității sunt doar economice, bazate pe teama de a-și pierde locul de muncă, unde se mai achită un salariu. La întreprinderi sunt încă frecvente cazurile de atitudine neglijentă față de tehnică, chiar de sustragere a patrimoniului etc.

## **§ 2. Dezvoltarea micului business și problemele adaptării economice a tineretului, formarea stratului de antreprenori**

În Moldova tineretul este o sură importantă de formare a noilor structuri și straturi în sectorul nestatal al economiei. În businessul mic din țară 83% o constituie tinerii. Prin urmare, considerăm necesar să se studieze mai detaliat problema privind dezvoltarea sferei sociale de producere, măcar și pentru faptul că în Moldova acest segment este considerat de perspectivă și actual în căutarea căilor de ieșire a economiei din criza care pare să nu mai aibă sfârșit.

Asupra dezvoltării și creării micului business și a antreprenoriatului în ansamblu influențează nu numai condiții de bază din trecut, ci și situația economiei din prezent. Criza care a cuprins întreaga viață socială, în economie caracterizată prin diminuarea procesului de producție, micșorarea emisiunilor creditare, reducerea puterii de cumpărare a populației, deficitul acut de mijloace circulare, neachitățile reciproce, relațiile tradiționale de afaceri de o singură dată, concurența tot mai mare a mărfurilor de import etc. Toate acestea determină, în mare măsură, condițiile de dezvoltare a micului business în Republica Moldova. Respondenții care au participat la sondaj au evaluat condițiile generale ale micului business astfel:

Tabela 2

Apresiasi condițiilor de dezvoltare a micului business în RM

(N = 600, 2001)

În %	mai curând favorabile	foarte bune	mai curând nefavorabile	absol ut nefavorabile	nu s- au determinat
politice	4,1	32,3	38,9	19,9	4,2
de drept	1,7	20,5	45,3	26,7	5,8
economice	5,2	19,5	39,8	31,7	3,8
Sociale	5,4	23,8	29,2	39,8	6,8

Fiecare dintre părțile vieții sociale influențează într-un fel sau altul asupra antreprenoriatului. Din tabelă este clar, că în determinarea condițiilor predomină evaluările negative. Și, cu toate că condițiile de drept nu se bucură de cel mai mare rating, când se face o concretizare, tocmai lipsa protecției juridice a businessului ocupă unul din primele locuri în ierarhia acestor probleme.



Un rol foarte important în dezvoltarea și formarea micului business îl joacă politica financiară a statului. Deși au fost elaborate un șir de acte legislative destinate dezvoltării micului business, 94% din respondenți consideră că sistemul financiar și fiscal este principalul obstacol în calea formării reușite a antreprenoriatului.

Practic, 70% din cei chestionați consideră că în Moldova nu există condiții favorabile pentru dezvoltarea antreprenoriatului, în primul rând, din cauza sistemului fiscal și al bazei legislative imperfecte (91%). Majoritatea actelor legislative nu se execută, în special, în opinia respondenților, de către serviciul fiscal. Până când statul va vedea în întreprinderile businessului mic și mijlociu doar o sursă de completare a bugetului, până când nu va determina în prioritățile sale locul micului business, situația nu se va schimba spre bine.

Făcând o generalizare a celor expuse anterior, este necesar să constatăm, că sfera business-ului particular, în cadrul căruia activează tineretul, face parte, în mare măsură, din “economia tenebră”, cu elemente de infracțiune, deoarece susținerea de către stat a întreprinderilor este neefectivă și insuficientă.

### **§ 3. Instruirea profesională ca factor al socializării persoanei**

Instruirea profesională a tineretului nu este atribuită sferei economice, mai bine zis muncii materiale productive. Însă instruirea este un factor foarte important al socializării, ca fiind baza acestui proces. Tocmai în acești ani la generația în creștere are loc procesul activ de formare a nucleului valoric al persoanei, al orientărilor sociale.

După cum am menționat mai sus, cu douăzeci de ani în urmă instruirea în instituțiile de învățământ constituia scopul în viață prioritar al generației. În prezent, după un oarecare declin al economiei la mijlocul a.a. 90, în Moldova a început să crească numărul studenților. Concomitent, se observă tendința tinerilor de a obține o profesie și cunoștințe într-un termen cât mai scurt, care să le aducă imediat câștig material. Tocmai de aceea astăzi sunt extrem de populare cursurile

de barmani, chelneri, intermediari etc. Nimeni nu mai dorește să facă studii îndelungate, cu perseverență, fără a spera la o remunerare decentă a muncii, deși tineretul din rândul studenților în planurile sale de viitor doresc să fie buni profesioniști (55%), să fie asigurați material (90%), să facă carieră (99%).

Tineretul de azi tinde să însușească acele profesii, să obțină acel nivel de instruire, care să le ajute să se țină bine pe picioare și să obține succese în condițiile actuale ale mediului social, aflat în criză.

Conform datelor Departamentului Statistică și Sociologie, actualmente 17,7% din absolvenții școlilor consideră că pentru ei sunt suficiente studiile medii, iar 30% doresc să aibă studii superioare. De menționat că numărul doritorilor să se înscrie la facultate, conform sondajului sociologic, efectuat de noi cu zece ani în urmă, era de 2,5 ori mai mare. Dacă ținem cont de faptul că peste o pătrime din aceștia își vor face studiile în instituțiile de învățământ particulare, iar din absolvenți 75% au de gând să părăsească țara, atunci în viitorul apropiat Moldova se va confrunta cu un deficit serios de cadre profesionale calificate, potențialul intelectual al societății diminuându-se brusc.

În compartimentul III “**Evoluția orientărilor sociologice ale tineretului în perioada formării relațiilor de piață**” sunt analizate problemele privind orientările valorice în procesul de socializare, sursele de apariție a lor și condițiile de formare în mediul social și de familie, influența sferei socio-culturale asupra persoanei, importanța comunicării interpaternale și a experienței în procesul de socializare a generației.

§ 1. **Rolul valorilor și a orientărilor valorice în procesul de socializare.** În sociologie valorile sunt analizate, în special, în funcție de regulatorii sociali și normativi ai vieții sociale și comportamentul oamenilor.

Ținând cont de limitele temei investigațiilor noastre, considerăm că este necesar să fie examinate mai detaliat următoarele aspecte ale teoriei valorilor, cum ar fi: “valorile și orientările valorice”, “rolul valorilor și orientărilor valorice în socializarea persoanei”.

Înainte de a aduce drept exemplu datele comparative ale orientărilor valorice ale tineretului am dori să facem unele concretizări. În primul rând, respondenții noștri nu mai pot fi atribuiți generației “tineretul sovietic”. Ei și-au petrecut copilăria și adolescența în condițiile de reformare a societății, de creare a noilor relații economice. Tocmai de aceea, conform opiniilor și orientărilor lor, ei se deosebesc de tinerii din generațiile precedente. În al doilea rând în prezent tineretul este nevoit să-și formeze de sine stătător multe din orientările valorice, deseori contrar experienței acumulate de generațiile precedente, manifestând o atitudine ostilă față de cei în vârstă. Criza conștiinței valorice, provocată de condițiile perioadei de tranziție a condus la „sciziunea și polarizarea” orientărilor valorice ale omului. Tânărul este “omul la răspântie”, “omul dezbinat” (I. Tașcenko) în căutările lui morale și spirituale și orientările valorice. Pe de o parte, el speră la un “stat puternic și autoritar”, crede într-un “conducător înțelept și cu dreptate”, valori arhaice ale trecutului nu prea îndepărtat, iar pe de altă parte se confruntă cu realitatea dură de formare a relațiilor de piață, în care este imposibil să-ți satisfaci necesitățile, bizuindu-te pe valorile tradiționale (munca cinstită, desfășurarea activității de creație și științifice etc.).

În interviul-standard respondenții noștri au răspuns:

“Nouă nu ne plac nici un fel de restricții, nu ne place să depunem prea mari eforturi, muncă fizică: haosul, cruzimea, idealurile comuniste, egale pentru toți”.

Printre trăsăturile pentru care ei sunt certați, tinerii au menționat mai frecvent “bădărănismul și iresponsabilitatea”, “necredința și mitocănia”, “desfrâul și lipsa idealurilor”.

Situându-se pe asemenea poziții, tinerii consideră că pe ei “nu-i leagă aproape nimic de generațiile vechi și că sunt absolut diferiți”. Totodată, în opinia respondenților, pe viitor, factorul de apropiere între generații poate fi soluționarea în comun a celor mai stringente probleme vitale, “grija pentru viitorul statului”, “pericolul războiului”.

Pentru cei chestionați, procentul celor care consideră că actuala generație este mai rea decât cea precedentă a scăzut în ultimii zece ani de la 77,3% până la 35,5%, iar părerea bună despre generații a crescut de circa două ori. Aceste tendințe se observă și la determinarea calității caracterului indivizilor. A crescut procentul printre respondenți, care consideră că tineretul contemporan a devenit mai perseverenți în urmărirea scopului, are o atitudine mai bună față de muncă, nu mai este atât de infantil și neputincios. Concomitent, s-a majorat numărul respondenților care au menționat asemenea calități ale persoanei, cum ar fi: egocentrismul, cruzimea, agresivitatea întru atingerea scopurilor, lipsa de cultură și comportamentul amoral în relațiile reciproce cu oamenii apropiați. Printre factorii cei mai importanți în sistemul orientărilor valorice a devenit actualizarea problemelor care anterior nu prezenta mare interes pentru tinerei. Spre exemplu, tineretul de azi este “îngrijorat și foarte îngrijorat” de sănătate (73%), de bani și asigurarea materială (86%), pierderea locului de muncă (66%), de posibilitatea de a obține studii (74%), de cariera, de avansarea în funcție (77%) etc. Probabil, aceste probleme înainte nu erau considerate de tineret ca deosebit de importante, deoarece minimul social de soluționare a lor era asigurat de stat. Criza morală și ideologică din societate a diminuat considerabil în mediul tinerilor “autoritatea” problemelor cu caracter moral (nu-i îngrijorează deloc- 57% din respondenți), a problemelor cu caracter religios (absolut nu-i îngrijorează – 75% din respondenți), relațiile reciproce cu prietenii (nu-i îngrijorează- 53 respondenți). Acești indicatori, în general, pot reflecta schimbările în relațiile între indivizi și de grup din societate, relații în care prevalează individualismul, amoralitatea și agresivitatea (62%) etc.

Concomitent, la majoritatea respondenților orientările spre tutela paternală a statului și a societății s-au schimbat, tinerii au devenit mult mai independenți. În conștiința tinerilor aceasta este deja valoarea omului privat, care se bizuie pe inițiativa și activitatea proprie. Tocmai acești oameni formează sau trebuie să formeze relațiile de piață (întreprinzători, din punct de vedere economic, creativi și cu riscuri).

Ne pun în gardă răspunsurile tinerilor referitoare la valorile sociale. Doar un procent din cei chestionați dorește să fie patriot și adevărat cetățean al țării sale și numai 19% doresc să se bucure de mare autoritate, 16% – să fie cu dreptate, să-i poată apăra pe alții. Și totuși principalele orientări ale tinerilor sunt valorile tradiționale, deja formate, ale generațiilor vechi.

Făcând o generalizare a rezultatelor obținute, putem conchide:

În primul rând, în procesul de socializare a tineretului s-a redus substanțial ratingul valorilor sociale (de stat). Tineretul de azi nu mai este orientat spre idealurile sociale pe care deocamdată nu le are. Eroii de altă dată au fost dați uitării, iar cei noi încă nu s-au născut. De asemenea, nu există o idee națională care să-i unească pe toți.

În al doilea rând, paradigma noilor valori ale individului deocamdată nu s-a format. Diferite straturi își formează valorile sale “de grup” pe care le însușesc unii indivizi. Elaborarea sistemului orientărilor valorice al tuturor generațiilor este complicată și contradictorie. A slăbit mult elementul de responsabilitate a interdependenței între persoane, prioritare devin egoismul, individualismul, tendința de a atinge scopul cu orice preț. Spre exemplu, tineretul contemporan înțelege libertatea ca pe o posibilitate de a trăi după bunul plac, de a-și trăi viața din plin. În calitate de norme morale și reguli, de cele mai multe ori prevalează sentimentul persoanei și nu al intelectului. Succesul în viață urmează a fi realizat, în limitele vieții individuale. Noi creștem o generație îndrăgostită de sine, extrem de egoistă, care consideră că “generația – sunt Eu”.

O asemenea percepere a lumii face ca o anumită parte de tineri să obțină bunuri pe căi ilegale, fiind antrenată în grupări criminale. Numărul total de încălcări ale legislației în Moldova se micșorează, dar infracțiunile în rândul tineretului crește. De menționat că procentual acest strat în populația republicii a crescut în legătură cu plecarea unei părți importante din populația aptă de muncă, după câștig (conform datelor oficiale – 900 mii oameni). Totodată, criminalitatea în rândul adolescenților a crescut de șase ori mai repede decât numărul acestei

cohorte. Printre narcomanii, luați la evidență, 80% sunt tineri și acest număr se dublează la fiecare doi ani, o treime din alcoolici, de asemenea, sunt tineri. În Moldova numărul gravidelor printre adolescente este de două-trei ori mai mare decât indicii medii pe Europa. Prostiția și traficul de ființe umane a devenit pentru țară o problemă de stat. Această situație de criză necesită măsuri legislative și social-economice radicale. De menționat că 60% din tinerii infractori n-au lucrat și nu au învățat nicăieri.

**§ 2. Schimbarea formelor tradiționale de socializare în familie și societate.** În paradigma raportului “persoană–familie”, “familie–societate”, omul se deprinde să-și realizeze aptitudinile, statutul și rolul, acele atribute fundamentale care determină socializarea lui și care în familie poate continua toată viața. Principalul este că în acest grup social, socializarea are loc nemijlocit prin activitatea practică, pentru că este imposibil să însușești rolurile sociale după cărți.

Practic, tot tineretul studios (respondenții noștri) și o parte considerabilă din antreprenorii începători (peste 1/3 din chestionați) se orientează și se bazează pe resursele familiei. Investigațiile efectuate în a.a. 1988–1999 de Centrul de medicină și investigații social-demografice ale familiei al AȘM, au demonstrat că 74% din familiile chestionate din Moldova au menționat, că situația materială a lor în ultimii cinci ani s-a agravat, 23,9% – a rămas fără schimbări, 9,1% din respondenți consideră că situația materială a familiei lor s-a îmbunătățit, iar 2,4% – s-a îmbunătățit simțitor. Concomitent, 10,6% din familiile chestionate apreciază situația lor materială drept “critică”, 42,4% – “dificilă”, 41,6% – “acceptabilă” și doar 5,4% – “nu se confruntă cu dificultăți materiale”. Respondenții au menționat că principalul motiv care a condus la scăderea nivelului de trai al familiei este salariul mic. Sondajele noastre efectuate în rândul tinerilor cu cinci ani în urmă au demonstrat că nivelul de trai în ultimii trei ani s-a înrăutățit la 53% din cei chestionați.

Statutul social-economic al familiei în mediul social de criză determină inițial și nivelul revendicărilor și planurilor de viață ale tineretului, care își face deja

planuri, reieșind din ideile reale privind posibilitățile societății. Astfel 46% din cei chestionați consideră că viața lor în viitor, realizarea planurilor depinde de ei înșiși și doar 7% – de starea de lucruri din societate, iar 40% – de diferite condiții și de circumstanțe (atât cu caracter personal, cât și colectiv). Totodată, tineretul leagă posibilitățile lor vitale inițiale doar de familie, deoarece 84% din respondenți nu simt susținerea statului în soluționarea problemelor cu care se confruntă tineretul.

S-a menționat că orientările tineretului de a obține studii superioare în Moldova este la un nivel foarte înalt, chiar și atunci când venitul familiei nu este prea mare. De cele mai multe ori familiile sărace consideră că obținerea studiilor este singura cale pentru ca copiii lor să poată “ieși în lume”, să fugă de sărăcie. Deși își dau foarte bine seama că în prezent în Moldova studiile sporesc șansele în viață, ele, însă nicidecum nu garantează un loc de muncă pe specialitate după absolvirea facultății, asigurarea materială a familiei. În a. 2001 doar fiecare al 7-lea absolvent a fost încadrat în câmpul muncii (4%).

În ratingul orientărilor valorice ale tineretului familia ocupă stabil locul 2-3 (alături de sănătate, copii, lucru interesant și bine plătit), 86% din respondenți consideră că pentru ei este important și foarte important să-și întemeieze o familie, să aibă copii buni. Peste 65% din respondenți nu-și planifică să aibă copii. Ce-i drept, nașterea copiilor în ziua de azi se află în corelare cu posibilitățile materiale, sociale etc. ale tinerelor familii în asigurarea unei educații bune a copiilor.

**§ 3. Influența sferei socio-culturale asupra socializării persoanei.** Valorile culturale, deși sunt norme acceptate de societate, totuși pentru persoană ele se manifestă ca modele de comportament și activitate culturală, care facilitează posibilitățile de comunicare și de trai în mediul social. De asemenea acestea creează premise pentru selectarea lor creativă și valorificarea, crearea formelor noi. În plan general cultura este ceea ce se valorifică de către om în procesul socializării, material al socializării. Iar socializarea fiind, concomitent, și mecanism și proces, ne demonstrează cum este valorificată cultura de către om.

Subcultura tinerilor apare din necesitatea generației în creștere de a se autoexprima, de a se autoafirma în societate și imposibilitatea dintr-un motiv sau altul de a le satisface. Tocmai grupurile neformale trezesc în prezent o îngrijorare deosebită a societate, dat fiind că ele încearcă să-și creeze propriul micromediu cultural în care socializarea persoanei ca și cum ar trece etapa “să înveți să trăiești în societate”, după propriile criterii și legi.

La socializarea persoanei în societatea de tranziție subcultura tineretului se realizează în fetișizarea sferei de consum, cvasiconfirmarea pasivă a valorilor sociale. Într-un interviu standard, pe care l-am realizat printre absolvenții liceelor, școlilor, instituțiilor de învățământ superior, printre orientările vitale ale tineretului au fost menționate: “a trăi în plăcere”, “posibilitatea de a te distra și posibilitatea de a-ți realiza toate doleanțele” etc. Astfel de tendințe, în mare parte, desigur, sunt determinate de condițiile mediului social în criză. Crearea lor este influențată de comunicarea în grupuri mici, “după interese”, care, de asemenea, a devenit o formă specifică a socializării persoanei, în care tineretul își realizează propriile căutări (iluzorii sau reale) în contacte, studii, hobby.

“Problemele tineretului constituie rezultatul problemelor sociale ale societății. Dați-ne o speranță, un ideal, o idee națională, care ne-ar uni pe toți”. În aceste răspunsuri se fixează două părți ale rolului culturii în socializarea persoanei. În primul rând, tineretul este considerabil limitat în mijloace financiare, în posibilitatea de a se familiariza cu valorile culturale. În al doilea rând, aceste limitări sunt determinate de anumite condiții obiective. Doar în perioada crizei social-economice prelungite în Moldova sfera culturală “a pierdut” 600 case de cultură, 50% din bibliotecile de altă dată au fost închise, 600 librării, 1400 cinematografe au fost lichidate sau reprofile. Întreținerea financiară a acestei sfere acoperă doar 25% din mijloacele necesare activității instituțiilor culturale și colectivelor de creație.

În capitolul IV **“Politica statului privind tineretul și socializarea generațiilor”** sunt studiate problemele socializării practice și creării valorice a



persoanei, rolul și importanța mass-media în socializarea generațiilor, eficiența politicii privind tineretul în țară.

§ 1. **Socializarea politică și crearea structurii valorice a persoanei.** În raportul “persoană-societate” latura obiectivă a socializării (ca rezultat al interacțiunii omului cu mediul, reflectat în cultură, orientări și scopuri ale vieții, creația spirituală, în modul de viață, în general) în mare măsură este determinată de politica de stat. Or, crearea orientărilor valorice (scopurilor, necesităților, motivațiilor etc.) este imposibilă în afara activității, care reprezintă în sine un sistem dinamic de interacțiune a individului și societății. Și de felul cum este organizat acest sistem, cum este dirijat, care este eficiența și rezultatul politicii de stat, ca formă specifică a activității sociale, în mare parte depinde nu numai socializarea unui anumit individ, ci și a tuturor straturilor sociale.

Investigațiile sociologice demonstrează că politica statului, activitatea anumitor partide și mișcări prea puțin îi interesează pe tineri. Totodată, tendința privind scăderea interesului tineretului față de politică se observă pe întreg spațiul postsovietic. Probabil, aceasta este reacția la politizarea formal-totală a vieții în anii trecuți, sau, mai mult ca sigur, manifestarea atitudinii consumiste față de realitatea înconjurătoare. Pe tineri îi interesează mai mult ceea ce se referă nemijlocit la “aici și acum”. Astfel, sondajul efectuat printre tineri (între 15 și 24 ani) de către fondul “Intermedia” al secției UNICEF a demonstrat că în țările Europei de Est de politică se interesează foarte mult. 6% dintre cei chestionați, în Moldova – 9%, În Federația Rusă – 6%, Ucraina – 7%. România – 4%, Bielarus – 4% etc.

§ 2. **Rolul și importanța politicii privind tineretul în socializarea generațiilor.** Noua generație apreciază destul de real situația din țară. Aceasta se referă, în primul rând la determinarea propriului statut, la conștientizarea și aprecierea situației sociale. Astfel, la întrebarea: “Resimțiți susținerea statului la soluționarea problemelor tineretului?” respondenții noștri au răspuns (vezi Tabela 3):

Tabela 3

**Aprecierea de către tineret a susținerii statului la soluționarea următoarelor probleme sociale (N 600, anul 2001)**

	În %	
	da	nu
Plasarea în câmpul muncii (angajare)	16	84
Obținerea studiilor	29	71
Perfecționare	16	84
Ajutor familiilor	4	96
Repartizarea spațiului locativ	4	96
În domeniul sănătății	2	98
Organizarea odihnei	5	95

Totodată, tineretul începe “să se implice” în relațiile de piață mult mai activ decât generațiile mai în vârstă. Despre aceasta ne vorbește evoluția privind perceperea schimbărilor care au avut loc în societate. Altfel, în 1990 74,6% dintre cei chestionați au considerat că statul, desigur, trebuie să-i ajute pe cei cărora la va fi greu, însă omul trebuie să caute o ieșire din situațiile dificile, iar pe propriile forțe mizează doar 13% dintre cei chestionați. În 1995 numărul tinerilor cu dispoziții paternale s-a redus până la 62,1%. Răspunsul că omul trebuie să-și poarte singur de grijă și să caute o ieșire din situațiile în care se poate pomeni a fost menționat deja de 28,0% dintre cei chestionați. Iar în 2001, la întrebarea “De ce depinde, în primul rând, viața Dvs în viitor, realizarea propriilor planuri?” răspunsurile au fost următoarele: doar de mine – 46%; de stat (situația în societate) – 7%; de destin, noroc – 14%, de diferite condiții și împrejurări (atât cu caracter personal, cât și social) – 40%. Cu toată complexitatea percepției schimbărilor, totuși, o asemenea evoluție a conștiinței personale, a tendinței generațiilor e destul de pozitivă și denotă o doză de optimism pentru schimbările viitoare, deoarece noile relații de piață au nevoie de persoane active, perseverente.

În Moldova lipsește deocamdată ideea de integrare politică, economică sau națională a societății. Aceasta înseamnă că în perioada de tranziție elementul de bază al reformării mediului social și de dirijare a procesului de socializare trebuie să creeze condiții necesare pentru dezvoltarea de sine stătătoare a generațiilor.

În actele legislative principale privind problemele tineretului în Republica Moldova este reflectată strategia statului întru asigurarea nivelului social-economic, politic și cultural pentru a educa tânăra generație în spiritul patriotismului și stimei față de istoria și valorile culturale naționale și universale, respectării dreptului omului. Scopurile și sarcinile politicii privind tineretul au fost incluse în “Legea despre tineret”. Cu părere de rău, din totalul celor preconizate în Lege în prezent prea puțin ce se realizează.

În răspunsurile la întrebările cuprinse în interviul nostru standard s-a obținut un procent considerabil referitor la următoarele raționamente:

“Însuși statul pune piedici în calea procesului de dezvoltare a tineretului (limitarea studiilor, sporește numărul celor analfabeți și al șomerilor etc.)”, “Posibilități de autorealizare nu există, însuși tineretul este pasiv”, “Dați-ne legi bune...”, “Protecția statului – pentru toți!”, “Creați un mod sigur de viață, “În Guvern să vină tinerii, ei știu mai bine de ce are nevoie tineretul”.

Generalizând cele constatate anterior putem face următoarea concluzie: În Moldova tendințele de îndepărtare a tineretului de la putere sunt tot mai pronunțate. În perioada precedentă în sistemul puterii de stat și publice tineretul, fie în mare parte formal, era destul de larg reprezentat. Actualmente ușile puterii pentru tineri, practic, sunt închise. Despre aceasta ne vorbesc și datele statistice: dacă în 1995 în organele puterii de toate nivelele tineretul constituia 3%, în 2002 – doar 0,3%.

În mare parte, o astfel de situație s-a creat și datorită faptului că tineretul din Moldova, practic, nu este organizat. În prezent în uniuni și organizații tinerii alcătuiesc doar 2%. Ei nu au lideri puternici, ideologi, deoarece partea cea mai activă este antrenată în business. În așa fel cea mai mare parte din tineret a fost

lipsită de eşalonul superior, rămânând, din punct de vedere intelectual și energetic decapitat. Faptul ca atare, la rândul său, influențează asupra procesului de creare a conștiinței politice. La momentul dat, tineretul este instabil, electrizant, ușor de manipulat de către diferite forțe politice.

Desigur, în acest sens contribuie mult și mass-media. În societatea de azi mass-media devine un factor activ al socializării generațiilor, propune tineretului modele de comportament, modele de obținere a succesului în viață, orientări valorice etc. Politica de stat privind tineretul în Moldova “nu formează o comandă” pentru omul de care societatea are nevoie, adică nu aduce un exemplu, un ideal al omului nou. De aceea idolii tineretului sunt oferii de presă, cinematograful, televiziune. Aceștia creează chipul eroului zilei de azi. După cum a demonstrat investigația prin metoda interviului standard, tineretului în prezent nu-i plac “nici un fel de restricții”, “să depună prea mari eforturi”, “muncă fizică”, ci dorește “să trăiască în plăceri”. Idealul generației a devenit “omul cu mulți bani” (14%), capabil să riște și să câștige (17,5%) și absolut nepopular este “omul muncitor, intelectualul capabil” (12,5%). Iar dintre profesiile de prestigiu tinerii le menționează pe cele de jurist, economist, businessman, jurnalist și... autoritatea criminală.

Content-analiza programelor a patru canale principale de televiziune din Moldova (ORT, Rusia, NTV, TVM) demonstrează că, săptămânal, telespectatorilor li se propun 100-110 filme și emisiuni, tema fiind crima, dintre care 80% sunt filme “de acțiune” și “triller”, care propagă violența, agresivitatea, romantizează viața lumii interlope. Iar în presa scrisă articolele pe teme juridice sunt o raritate. Cu o asemenea prelucrare “ideologică” a generației în creștere comportamentul tineretului este pe deplin explicabil.

În **Încheiere** sunt expuse concluziile sondajelor empirice și teoretice, se analizează și se generalizează datele obținute, pe baza cărora autorul face recomandări organelor de stat de diferite niveluri de conducere, întru sporirea eficienței politicii privind tineretul țării.

**Concluzii, recomandări.** Condițiile create privind socializarea în Moldova nu puteau să nu influențeze asupra obiectului investigației noastre – tineretul. În societatea în tranziție deja lipsește unitatea consolidată a acestui strat social, în schimb există asociații de diferite grupuri sociale, de sine stătătoare (comunități) cu relații instabile, preponderent pe orizontală. Sub acest aspect al percepției structurii mediului social tipul generalizat (ideal) al tineretului ar părea multivariat după gama de caracteristici și tipuri de activitate. De aceea studierea acestui strat social poate fi întemeiată, după noi, doar la nivel teoretic general, pe de o parte, iar socializarea lui- pe o activitate socială concret realizată (de exemplu, după tipul de soluționare a problemelor, tipurilor și sferelor de activitate a unor grupuri aparte, specificului relațiilor lor etc.).

Socializarea generațiilor în societatea în tranziție capătă trăsăturile sale proprii, care se determină:

în primul rând, prin predominarea proceselor de dezintegrare a societății care au diminuat considerabil potențialul instituțiilor sociale în ce privește influența asupra persoanei (și a generației în ansamblu). Multe instituții sociale (școala, instituția de învățământ superior, familia, organele administrației locale) s-au dovedit a fi nepregătite să activeze în noile condiții. Socializarea tineretului a devenit spontană, individualizată și autodirijabilă;

în al doilea rând, socializarea noii generații în societate decurge concomitent cu înnoirea și crearea noilor relații sociale. Acest proces are loc în condițiile sociodinamicii accelerate, când experiența generațiilor mai în vârstă se învechește repede, iar tineretul de cele mai multe ori rămâne în urma inovațiilor (trecând prin șocul reformelor”);

în al treilea rând, limitele și sferile de influență asupra persoanei a agenților primari și secundari ai socializării nu au hotare, deoarece activitatea multor instituții sociale este dezintegrată, iar noile forme de muncă cu tineretul se află abia în stadiu de creare, sunt alectice, complicat de determinat. Și, principalul: în prezent în țară nu există un scop clar al socializării, societatea nu știe exact de ce fel de tineret are nevoie;

în al patrulea rând, condițiile nominalizate anterior generează identificarea tranzitivă a personalității (căutarea eului) și “scindarea conștiinței lui”. Ca urmare, în societate apare “omul paradoxal” (J. Toșcenko), care deseori urmărește în activitatea sa scopuri care se exclud reciproc, în care se îmbină cunoștințe, convingeri și orientări incompatibile. La astfel de oameni se produce mutația conștiinței și a comportamentului și, în consecință, ei devin elemente convenabile politicii de manipulare a opiniei publice.

Studierea procesului socializării în sferile dominante ale activității societății în tranziție a scos în evidență următoarele particularități:

în sfera economică – schimbarea formelor de proprietate (cea mai mare parte din respondenți- 82%) apreciază negativ, consideră că privatizarea în Moldova s-a făcut nelegitim, din cale afară de inechitabil; tineretul, ca și majoritatea populației, a fost înstrăinat de acest proces.

La începutul anilor 90 reformele economice în țară au fost apreciate pozitiv de către 87 la sută dintre cei chestionați. În mijlocul tinerilor numărul celor care au susținut reformele s-a micșorat (de la 87 până la 38% în 2002); numărul persoanelor traieul cărora în acești zece ani s-a înrăutățit și “considerabil s-a înrăutățit” aproape că s-a dublat (de la 27,4 până la 53% în 2002).

Totodată, menționăm și anumite tendințe pozitive. În prezent o parte considerabilă a tineretului apreciază real și obiectiv situația existentă. De aceea în ultimii 5 ani procentul respondenților cu dispoziții paternale s-a redus cu mult. De la 46 la 75%, din respondenții diferitelor grupuri sociale consideră că viața lor depinde doar de ei. Iar pentru ca viața să devină și mai bună este necesar să ai studii bune (70%), “să ai tărie de caracter” (50%) și să poți munci mult (46%). Într-un cuvânt, generația tânără deja apreciază corect și își dă seama că fără inițiativă, spirit întreprinzător, cunoștințe, profesionalism, muncă asiduă scopurile vitale sunt de nerealizat.

În sfera social-culturală: au loc, se prea poate, cele mai iremediabile procese sunt: schimbarea orientărilor valorice de la sistemul colectiv la cel individual;

din tezaurul cultural și istoric se elimină straturi întregi de realizări și experiențe care “nu se înscriu” în modelul modern al mediului social, nu corespund schemei utilitare- de consum.

Drept tendință pozitivă în acest proces poate fi menționată descătușarea socială a procesului de creație, ceea ce permite crearea modelelor de artă, artă teatrală, literatură veritabilă. Totodată, în țară nu sunt solicitate încă multe realizări ale științei și culturii.

Familia în Moldova, ca și mai înainte, constituie principala valoare a persoanei. În opinia noastră nu putem vorbi despre situația ei de criză, bazându-ne doar pe datele statistice despre căsătorii și divorțuri. Într-o situație de criză se află forma de consolidare a relațiilor – căsătoria, fapt despre care ne vorbește creșterea numărului divorțurilor, concubinajului tinerilor și căsătoriilor civile.

Condițiile economice ale societății în tranziție fără doar și poate că influențează viața familiei, posibilitățile reproductive ale ei. Însă, după cum demonstrează sondajele, egocentrismul în planul familial al tinerilor nu influențează esențial asupra procreației. Copiii în Moldova constituie și în continuare principala bogăție a familiei, peste 65% dintre cei chestionați planifică să aibă copii.

În general, în orientările valorice ale generației tinere au loc două procese importante: în primul rând, diminuarea considerabilă a rating-ului valorilor sociale

(de stat). “Înainte mă gândeam la Patrie, acum – la mine”. Această lozincă determină acum esența socializării. Eroii “vechi” sunt dați uitării, noi eroi încă nu s-au născut. În al doilea rând, procesul elaborării valorilor comune ale generației este complicat și spontan. Deocamdată acest proces se află în stadiul creării valorilor de grup pe care le percepe un anume persoană. Elementul responsabilității în ele e foarte slab (inclusiv cel social), în categoria valorilor tot mai mult se înscriu manifestări ale individualismului, tendința de a atinge cu orice preț scopul, narcisismul.

Politica statului privind tineretul se află în stadiul conturării conceptuale, creării unei baze juridice. Legile adoptate deocamdată “nu funcționează”.

**Recomandări.** Scopul principal al politicii de stat privind tineretul este crearea condițiilor social-economice, politice și de drept, culturale întru socializarea cu succes a generațiilor, realizarea potențialului de creație, dezvoltarea fiecărei personalități și a societății în general.

Luând în considerație particularitățile dezvoltării societății în tranziție și faptul că această situație poate să dureze zeci de ani, politica privind tineretul ar trebui de pe acum să devină complexă și sistematică.

Complexitatea presupune participarea tuturor instituțiilor sociale la realizarea ei, restructurarea activității lor, ținându-se cont de condițiile care se creează, de asemenea și includerea “factorului tineretului” în toate programele de dezvoltare a societății (adică economice, politice, protecției sociale, susținerii familiei tinere ș.a.m.d.)

Sistematizarea înseamnă trecerea de la politica “administrativă”, “generală” la programe decentralizate și concentrate într-o anumită direcție, luându-se în considerație condițiile și problemele regionale. Concepția general-statală și legile trebuie să constituie doar baza proiectelor concrete cu caracter multilateral, îndreptate spre rezolvarea problemelor și satisfacerea necesităților unui grup concret de tineret (antreprenori, fermieri, studenți ș.a.m.d.).

În cadrul acestei concepții sunt binevenite programele concrete pentru tineret –

orientarea profesională, pregătirea și perfecționarea cadrelor;

dezvoltarea pieței forței de muncă și a sferei utilizării ei în concordanță cu sistemul legal de export al forței de muncă;

susținerea financiar economică a antreprenorilor, fermierilor, altor categorii din businessul mic, întemeiat pe impunere și creditare privilegiată, asigurarea prin leasing cu tehnică și materie primă, extinderea sferei prestării servicii pentru întreprinderile mici;

elaborarea și consolidarea juridică a drepturilor de muncă ale tineretului în întreprinderile și organizațiile cu diferite forme de proprietate;

crearea unui sistem eficient de garanții pentru protejarea lor și facilități pentru realizarea, aplicarea măsurilor de atenuare a influenței negative a pieței forței de muncă (șomaj, pierderea salariului, schimbarea profesiei, reciclarea ș.a.m.d.);

asigurarea adaptării sociale de muncă a copiilor și elevilor de la orfelină, școli speciale, care au nevoie de condiții deosebite de socializare (resocializare).

După cum am menționat, nu există tineret ca un tot întreg, ca un strat social consolidat în societatea de tranziție. De aici reiese că programul protecției sociale a tineretului trebuie să fie diferențiat în dependență de vârstă, de statutul social, situația economică, sfera de ocupație, interese și necesități. Mizând pe actele legislative de bază ale statului, politica socială în ansamblu ar trebui să contribuie la crearea mediului de formare și dezvoltare a persoanei (a posibilităților egale de viață din start, inclusiv), precum și protejarea procesului de socializare a omului de riscurile sociale ale relațiilor de piață (pierderea mijloacelor de existență, ocrotirea sănătății și vindecarea, studiile și obținerea profesiei).

Pentru protejarea și susținerea tinerei familii, a sănătății fizice a generației și procesului de reproducere este necesar să se elaboreze un set de programe locale și regionale:

de protejare social-economică a persoanelor inapte de muncă și a persoanelor cu capacități de muncă limitate; un program special de susținere a diferitelor categorii de tineret, în deosebi ale celor de la sate;

de creare a instituțiilor de corectare și reabilitare pentru persoanele cu un comportament deviant;

de creare a unei rețele de instituții psihologico-pedagogice și de consultație juridică a tineretului etc.

Ce rol va avea în procesul social noua generație de tineri cetățeni depinde de faptul în ce măsură acești cetățeni vor fi recunoscuți ca parteneri de către toate forțele politice ale societății și ca resursă de valoare pentru dezvoltarea potențialului uman și a transformărilor social-politice în țară.

În Declarația Socială Mondială a ONU se subliniază că lumea “nu o să supraviețuiască, fiind bogată doar o pătrime, iar trei pătrimi săracă, fiind semidemocratică, semiautoritară, lumea în care oazele de dezvoltare umane este înconjurată de pustiul sărăciei umane”. Această caracteristică, după părerea noastră, se asociază pe deplin și cu societatea în tranziție a Moldovei.



**Tezele principale ale disertatiei**  
**sunt expuse în următoarele lucrări:**

Monografii-

1. Cum vom fi mâine. Chişinău, Cartea Moldovenească, 1980, 3 c.t.
2. Нравственные аспекты формирования активной жизненной позиции молодых рабочих, Chişinău, Ştiinţa, 1988 (coautor), 7,5 c. t.
3. Молодежь Молдовы: Особенности социализации в современном обществе. Chişinău, 2003, 8 c.t.

Articole în reviste şi culegeri:

1. Воспитание чувства долга у молодых рабочих// Атеистическое воспитание молодежи и вопросы этики. Chişinău, Ştiinţa, 1979, 0,5 c. t.
2. Источник творческой активности масс.// Трибуна, 1982, nr. 4, 0,53 c.t.
3. Проблемы нравственного воспитания молодежи в условиях обновления общества// Tranziția la economia de piață: probleme sociale. Chişinău, 1991, 0,53 c. t.
4. Социализация молодежи: проблемы нравственного воспитания// Люди и ситуации: изменения социальной ориентации. Chişinău, Ştiinţa, 1991, 0,5 c. t.
5. Нравственный портрет воспитателя// Экономика и социология, 1991, nr. 2, 0,5 c. t.
6. Социальные ориентиры и духовное становление молодежи/ Tineretul republicii în perioada de tranziție la economia de piață- probleme şi soluții. Chişinău, 1991, 0,25 c. t.
7. Молодежь: рыночные отношения и социальные ориентации/ Probleme social-juridice ale tranziției la economia de piață. Chişinău, Ştiinţa, 1991, 0,25 c. t.
8. История черновиков не знает// Молдова и мир, 1993б 0,5 c. t.
9. Мораль и новое мышление// Ştiinţa, nr.28, 0,25 c. t.

10. Учащаяся молодежь: рыночные отношения и социальные ориентиры// Образование: время перемен. Екатеринбург. Н. Тагил, 1992, 0,1с. t.
11. Потерянное поколение: миф или реальность?// Молдова и мир, 1993, nr. 9-10, 0,5 с. t.
12. Молодежь на распутье// Молодежь Молдовы, 1994, nr. 5-6 (55), 0,5 с.t.
13. Молодежь и рынок: надежды, возможности, реалии// Молдова и мир, 1994, nr.79-8, 0,25 с. t.
14. Власть и преступность: противостояние сил/ Криминологическая ситуация и общественная безопасность, Chişinău, 1995, 0,1 с. t.
15. Региональные особенности молодежного предпринимательства (на материалах социологических исследований в Республике Молдова)/ Факты становления социального облика молодого российского предпринимателя. Н. Новгород, 1996, 0,25 с. t.
16. Omul și societatea: modificări în relațiile sociale// Materiale ale Conferinței „Omul în lumea modernă”, Chişinău, USM, 1995, 0,25 с. t.
17. Предпринимательство и молодежь: проблемы занятости// Региональная социальная политика: молодежный аспект. Н. Новгород, 1997, 0,25 с. t.
18. Малый бизнес в Молдове// Вестник предпринимателя nr. 3, 1996, 0,5 с. t.
19. Малый бизнес в Молдове// Вестник предпринимателя nr. 5, 1996, 0,5 с. t.
20. Региональные особенности развития малого бизнеса в Молдове// Логос- Пресс, nr.55-57, 1996, 1 с. t.
21. Малый бизнес и экономическая реформа в Молдове//Realitatea socială: procese de transformare și interacțiune în societate. Chişinău, 1996, 0,5 с. t.

22. Человек: проблемы социальной перестройки// Экономика и социология, 1996, nr. 3, 0,25 с. t.
23. Предпринимательство и экономическая реформа в Молдове/ Молдова и мир, 1996, nr.9-10, 0,5 с. t.
24. Молодая семья России: проблемы становления// Реализация семейной и молодежной политики в современных условиях. Калуга, 1998, 0,35 с. t.
25. Молодежь: эволюция ценностей и армия// Общество- молодежь- армия. Материалы международной научно- практической конференции (15-16 mai, 1998, N. Novgorod, 0,5 с. t.
26. Приватизация и социальная защита не совместимы?// Молдова и мир, 1999, nr. 11-12, 0,35 с. t.
27. Молодежь: мы совершенно другие// Молдова и мир, 2000, nr. 9-10, 0,35 с. t.
28. Новые пути социализации молодежи в Молдове// Экономика и социология, 2001, nr. 4, 0,5 с. t.
29. Особенности социализации молодежи в транзитивном обществе// Мысль, nr. 1, 2002, 0,75 с. t.
30. Поколение- это Я/ Мысль, nr. 2, 2002, 0,75 с. t.
31. Молодежная политика и социализация поколения// Мысль, nr. 3, 2002, p. 58-66, 0,75 с. t.
32. Здоровье- базисный элемент образа жизни. Culegereea Ameliorarea sănătății modului de viață al populației: probleme sociale. Chișinău, 2003, p. 91-94, 0,15 с. t.
33. Почему преступность молодеет. Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile fr prevenire și de combatere. Chișinău, 2003, 0.1 с. t.

## **REZUMAT**

**BLAJCO Vladimir**

### **“Tineretul Moldovei: particularitățile socializării în societatea de tranziție”**

Noțiunile-cheie ale lucrării: socializarea în societatea de tranziție, stratul “tineret”, ridentările sociale, nucleul valoric al persoanei, “segmentul socializării”, “sfera social-culturală”, “politica privind tineretul”.

În teză este efectuată analiza sociologică a problemelor socializării tineretului în anii 1980–2002. Sunt elucidate particularitățile acestui proces în perioada de până la restructurare și după în țările de tranziție la relațiile de piață. Analiza activității diferitelor instituții sociale și a persoanei în sfera politică, economică, socială și de familie, cultural- de odihnă a permis să se evidențieze mecanismele sociale de schimbare a orientărilor valorice și a scopurilor de viață ale tineretului, să se determine care este influența reformelor economice și mediului social-cultural asupra stratificării generației, să se facă tipologia tineretului Moldovei, să se studieze eficiența politicii privind tineretul din țară, să se propună recomandări concrete pentru îmbunătățirea ei.

Compararea datelor acumulate de autor și ale investigațiilor oamenilor de știință din Rusia, Ucraina, Belarus, precum și ale fondurilor internaționale din România, Bulgaria, Polonia ș. a. a permis să se stabilească o corelație strânsă a procesului studiat în Moldova și în alte țări din regiunea est-europeană, în care s-au produs schimbările care au avut loc pe piață. Această analiză permite să se demonstreze că procesele petrecute în Moldova, deși au un caracter de criză de durată mai îndelungată, în general reflectă tendințele socializării tineretului în țările Europei de Est.

Importanța practică a lucrării constă în elaborarea recomandărilor concrete pentru desăvârșirea gestionării tuturor verigilor puterii de stat întru realizarea politicii privind tineretul țării, antrenarea generației tinere la edificarea statului, participarea lui la viața socială în noile condiții economice și politice.